

OSMI KONGRES JUGOSLAVENSKIH HISTORIČARA S POSEBNIM OSVRTOM NA SUDJELOVANJE HRVATSKIH POVJESNIČARA

1. Na Sedmom kongresu historičara Jugoslavije 1977. u Novom Sadu zaključeno je da će se Osmi kongres održati u jesen 1981. u Prištini jer je red za organizaciju bio na Društvu historičara SAP Kosova. Međutim, zbog poznatih zbivanja na Kosovu kongres je odgođen najprije za godinu i zatim za dvije i napokon održan od 20. do 22. listopada 1983. u Aranđelovcu, ali u organizaciji Društva historičara Srbije.

Temeljna tema kongresa bila je: *Oslobodilački pokreti i društvena kretanja u povijesti naroda i narodnosti Jugoslavije s posebnim osvrtom na Drugo zasjedanje AVNOJ-a (1943—1983)*. Uvodni referat održao je Dušan Živković (Beograd) o temi: *KPJ i pitanje vlasti u Revoluciji — poseban osvrt na odluke AVNOJ-a*, a zatim su pročitali svoja saopćenja Lazar Rakić (Novi Sad): *Mjesto nastave povijesti u reformiranoj školi*, i Ignacij Voje (Ljubljana): *Problemi nastave povijesti na Sveučilištu*. Ovi referati pročitanii su prvog dana u plenumu i nakon njih je uslijedila rasprava. Kongres je zatim produžio radom u sedam sekcija.

Prva i druga sekcija radile su zajedno i obradile u nekoliko referata tri osnovne teme i to: 1. *Rimsko osvajanje naših zemalja i oblici otpora tom osvajanju*, 2. *Problemi feudalizacije društva i otpori feudalizaciji* i 3. *Neagrarna privreda i prvi oblici krize vlastelinstava u srednjem vijeku*.

Treća sekcija imala je okvirnu temu: *Borba naših naroda protiv strane vlasti i društveni pokreti u jugoslavenskim zemljama XVI i XVII stoljeća*, a 4. temu: *Društveni pokreti i pokreti za oslobođenje naroda i narodnosti od početka 19. stoljeća do 1918. godine*. Peta je sekcija imala osnovnu temu: *Društveni pokreti u Jugoslaviji u razdoblju između dva rata*, šesta: *NOB u socijalističkoj Jugoslaviji kao općenarodni rat i socijalistička revolucija*, te sedma: *Društvena kretanja*.

Kongresu je prisustvovalo više od 600 sudionika, uglavnom srednjoškolskih i osnovnoškolskih predavača povijesti, pa zbog toga prvi i posljednji dan, kad se radilo u plenumu, nisu svi mogli stati u dvoranu. Ipak, unatoč tolikom posjetu primijećno je da na ovom skupu nije bilo mnogo istaknutih i najistaknutijih historičara iz svih naših republika i pokrajina. Da li je tome razlog izvjesna smjena generacija ili pomanjkanje interesa za tako glomazne skupove, ne bismo mogli tvrditi, ali je činjenica da je istodobno jedna grupa jugoslavenskih historičara gostovala u SAD, a da

isto tako znatan broj prijavljenih nije doputovao jer im njihove radne organizacije ili republička društva nisu mogli osigurati ni najminimalnije troškove puta i boravka na kongresu.

Uvodni referati dali su poticaj za raspravu, osobito pokušaj neznanstvene aplikacije i aktualizacije avnojskih odluka na prilike koje unutar SR Srbije postoje u odnosu na pokrajine, te spor koji se između SR Slovenije i drugih sredina vodi oko tzv. jugoslavenskih jezgri u nastavi povijesti i književnosti. To je izazvalo polemiku između Franca Klopčiča (Ljubljana) i referenta Dušana Živkovića. Akademik Branislav Đurđev (Sarajevo) predložio je da se budući kongresi drugačije organiziraju, po mogućnosti s jednom središnjom temom, a Đorđe Stanković (Beograd) istaknuo je važnost metodoloških pitanja u povijesnoj znanosti. Predsjednik Saveza povijesnih društava Hrvatske Ivan Kampuš govorio je o velikom trudu koji je ovaj Savez uložio u nastojanju da se poboljša položaj povijesti kao predmeta i položaj povijesne znanosti u društvu, ali od svega toga nije bilo mnogo koristi.

I prvi i posljednji dan u plenumu Kongresa postavljena su mnoga važna pitanja za razvoj ove znanosti i izraženo nezadovoljstvo njenim položajem u našem društvu. S obzirom da je 1983. bila i stota godišnjica Marksove smrti govorio je o tome i B. Đurđev, a nakon toga je u zaključnoj riječi Rene Lovrenčić (Zagreb) konstatirao da se »velika pitanja historijske znanosti« nisu ni na ovom kongresu postavila i da u tome znatno zaostajemo za razvijanim historiografijama u Evropi.

U zaključcima je istaknuto da se i dalje treba boriti za bolji položaj nastave povijesti na školama i fakultetima, za bolju i adekvatniju organizaciju znanstvenoistraživačkog rada, za bolje mogućnosti publiciranja znanstvenih rezultata i za drugačiju organizaciju novog, devetog kongresa historičara koji bi trebalo održati 1987. u Prištini.

2. S obzirom da pitanja koja su postavljena u sekcijama nisu bitno zadirala u probleme hrvatske historiografije, niti u hrvatsko-srpske ili hrvatsko-slovenske odnose, pa ni u probleme razvoja i geneze jugoslavenske ideje, nećemo na ovom mjestu govoriti o kongresu u cijelosti, nego ćemo se ukratko osvrnuti na sudjelovanje hrvatskih historičara.

Savez povijesnih društava Hrvatske pokušao je putem SIZ-a za znanost osigurati izvjesna sredstva za sudjelovanje svojih članova na ovom kongresu, ali su, na žalost, rezultati bili vrlo slabi. Nikakvu financijsku pomoć nismo uspjeli dobiti i mogli smo na račun našega Saveza poslati samo četvoricu historičara i još nekolicinu uz pomoć njihovih radnih organizacija.

U pripremanju ovog kongresa sudjelovali su iz SPDH Josip Adamček kao predsjednik organizacijskog odbora, Rene Lovrenčić kao član Nacionalnog komiteta i Ivan Kampuš kao predsjednik SPD Hrvatske. Osim njih kao referenti prijavili su se još 24 historičara (iz Zagreba 12, Zadra 5, Splita, Rijeke i Pule po 2 i iz Dubrovnika 1). U Arandelovac je doputovalo samo petnaestak poznatih hrvatskih povjesničara, a referate je pročitalo svega 10. Od toga sa Filozofskog fakulteta iz Zagreba 1, s istoimenog fakulteta iz Zadra 2, iz Centra za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu — Odjel za hrvatsku povijest 3, iz Instituta za historiju radničkog pokreta

Hrvatske u Zagrebu 2 i iz drugih ustanova još 2. Iz svih povijesnih zavoda JAZU u Hrvatskoj došao je samo jedan referent, a iz drugih Instituta za historiju radničkog pokreta (Slav. Brod, Split, Rijeka i dr.) ni jedan.

U prvoj i drugoj sekciji nastupili su Slobodan Čaće (Zadar), *Liburni i Rim do Augusta*, i Josip Lučić (Zagreb), *Neki oblici neagrarne privrede u dubrovačkom zaleđu na prijelazu XIII u XIV stoljeće*. U trećoj sekciji referirali su Miroslav Granić (Zadar), *Galijske dalmatinskih komuna u mletačko-turskim ratovima od XV do XVII stoljeća*, i Josip Adamček (Zagreb), *Pokreti među hrvatskim vojnicima u doba nasljednih ratova (1741—1748)*. U četvrtoj sekciji govorili su Tereza Ganza Aras (Zadar), *Oslobodilačka gibanja u Dalmaciji u deceniju pred prvi svjetski rat s posebnim osvrtom na omladinski pokret*, i Dragutin Pavličević (Zagreb), *Ognjehor Utješenović Ostrožinski o uzrocima i posljedicama narodnog pokreta 1883. u Hrvatskoj*. U petoj sekciji istupila je Bosiljka Janjatović (Zagreb), *KPJ u Zagrebu između dva svjetska rata*, a u šestoj Igor Graovac (Zagreb), *Oslobodilački pokret u obliku revolucionarnog rata 1941—1945*, te Dušan Korać (Zagreb), *Formiranje proleterskih jedinica u Hrvatskoj 1941—1942*. i Ivan Očak (Zagreb), *Ruski emigranti i sovjetski ratni zarobljenici kao učesnici revolucije i kontrarevolucije u našoj zemlji*.

Osim već navedenih, u raspravi o pojedinim pitanjima sudjelovali su iz SR Hrvatske: Josip Lučić (rukovodio sekcijom i podnio izvještaj za I i II sekciju na plenumu), Josip Adamček, Dragutin Pavličević, Ivan Očak, Hrvoje Matković, Igor Graovac, Bosiljka Janjatović i Ivan Kardum, koji je govorio o *Istraživanju nacionalnog i jugoslavenškog od početka 19. stoljeća do 1918. u srednjoškolskim udžbenicima historije*, što su ih uz pomoć profesora odsjeka za povijest beogradskog i zagrebačkog filozofskog fakulteta (N. Stančić, M. Maticka, Stanković i D. Roksandić) proveli studenti ova dva fakulteta.

Dragutin Pavličević

O 300-GODIŠNJICI SMRTI JURJA KRIŽANIĆA

Nakon Jagićeva, do danas još uvijek temeljnog, djela o životu i radu Jurja Križanića (1917), u hrvatskoj je historiografiji nastupila oduža stanka u proučavanju ove neobično složene i zagonetne ličnosti koja je neodoljivo privlačila interes znanstvenika u svjetskim razmjerima. Iako se o daljnjem istraživanju, koje bi se temeljilo na novoj izvornoj građi i produbljenijem ulaženju u misaono bogatstvo Križanićevih spisa, ne može otada u nas govoriti gotovo punih pet desetljeća, ipak je poneki prilog o Križaniću zadržao trajnije značenje (usp. o tome moju studiju »Problem Jurja Križanića u hrvatskoj i srpskoj literaturi«). Prvi put je, štoviše, u cjelovitom prikazu hrvatske povijesti dodijeljeno Križaniću dostojno mjesto u »Historiji naroda Jugoslavije« (II, Zagreb 1960, str. 1000—1011 i 1116—1117, s kritičkim osvrtom na dotadašnju literaturu), a 1962. sam u odužem eseju pokušao da u Enciklopediji Jugoslavije V, 416—418, iz'ožim rezultate dotadašnjega znanstvenog rada na tom području uopće.

Uskoro zatim pojavili su se prilozima muzikologa A. Vidakovića i teologa I. Goluba koji su najavili početak novog razdoblja u istraživanjima o Križaniću u nas. Prvi

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3
Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šaljite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 800 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — svibanj 1985.